

Kritik mot en tidigare lagman vid Göteborgs tingsrätt och tre kammarrättsråd vid Kammarrätten i Göteborg för underlåtenhet att ta del av de handlingar som en begäran om utlämnande av allmänna handlingar gällde

Beslutet i korthet: Ett e-postmeddelande med en bilaga skickades till Göteborgs tingsrätt. Avsändaren begärde därefter ut meddelandet och bilagan. I ett beslut avslag dåvarande lagmannen begäran när det gällde bilagan med stöd av 31 kap. 23 § offentlighets- och sekretesslagen, OSL. Under JO:s utredning har det kommit fram att lagmannen inte öppnade bilagan och alltså inte tog del av den för att kontrollera dess innehåll. För denna underlåtenhet får lagmannen kritik.

Tingsrättens avslagsbeslut överklagades till Kammarrätten i Göteborg. I en dom avslag kammarrätten överklagandet. Under JO:s utredning har det kommit fram att inte heller ledamöterna i kammarrätten tog del av innehållet i bilagan. De får därför också kritik.

Kammarrätten uppgav i sitt svar till JO att den som begärde ut handlingarna hade ett annat syfte med sin begäran än det som står i 2 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen, TF, och att en sådan begäran inte motiverar en prövning enligt TF och OSL. JO påpekar att den enskildes syfte med en begäran om att få del av en allmän handling inte får påverka hur en domstol eller en myndighet handlägger och prövar hans eller hennes begäran.

Initiativet

Med anledning av uppgifterna i en anonym anmälan beslutade jag den 8 januari 2016 att i ett särskilt ärende utreda ett beslut meddelat av Göteborgs tingsrätt den 21 september 2015 i ärende 0176/2015 och en dom meddelad av Kammarrätten i Göteborg den 9 oktober 2015 i mål 5274-15.

Utredning

Ett e-postmeddelande med en bilaga som skickades till Göteborgs tingsrätt den 18 september 2015 kl. 12.44 samt diariblad och beslut i tingsrättens ärende 0176/2015 begärdes in och granskades. Även dagboksblad och samtliga handlingar i Kammarrätten i Göteborgs mål 5274-15 och Högsta förvaltningsdomstolens mål 5864-15 begärdes in och granskades.

Av handlingarna framgick bl.a. följande:

Den 18 september 2015 kl. 12.44 kom ett e-postmeddelande med en bilaga till Göteborgs tingsrätt. I ett e-postmeddelande samma dag kl. 13.14 begärde avsändaren ut vissa handlingar från tingsrätten, bl.a. det förstnämnda meddelandet inklusive bilagan. I ett beslut den 21 september 2015 avslog tingsrätten (dåvarande lagmannen AA) begäran när det gällde bilagan och angav att den inte lämnades ut med stöd av 31 kap. 23 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL.

Tingsrättens beslut överklagades till Kammarrätten i Göteborg, mål 5274-15. Den 23 september 2015 skickade kammarrätten en rekvisition till tingsrätten och beställde de sekretessbelagda handlingarna. Vid ett telefonsamtal den 24 september 2015 uppmanade kammarrätten tingsrättens administrativa beredningsjurist att för närvarande inte skicka in sekretesshandlingarna till kammarrätten.

I en dom den 9 oktober 2015 avslog kammarrätten överklagandet. I kammarrättens avgörande deltog kammarrättsråden BB, CC och DD. Efter ett överklagande beslutade Högsta förvaltningsdomstolen den 24 november 2015 att inte meddela prövningstillstånd.

Den bilaga som begärdes ut innehöll två filer, ”tf.pdf” och ”ygl.pdf”. Filerna innehöll utdrag ur Svensk författningssamling; filen ”tf.pdf” innehöll tryckfrihetsförordningen (1949:105) och filen ”ygl.pdf” innehöll yttrandefrihetsgrundlagen (1991:1469).

JO uppmanade tingsrätten och kammarrätten att lämna upplysningar om och yttra sig över handläggningen och sekretessprövningen.

Tingsrätten (lagmannen EE) lämnade ett remissvar tillsammans med ett yttrande från tingsrättens tidigare lagman AA.

AA förde fram följande:

Handläggningen i Göteborgs tingsrätt

Ärendet bereddes av den dåvarande administrativa beredningsjuristen. Inför detta yttrande har jag varit i kontakt med henne för att uppdatera mig i ärendet.

Det kom in ett mail till Göteborgs tingsrätt som innehöll en bifogad fil med den s.k. scientologibibeln. Genast begärde Göteborgs Posten ut den filen och någon av tingsrättens vaktmästare skickade genast över den begärda filen till tidningen. Kort tid därefter, jag vill erinra mig att det var dagen därpå, skickade Stockholms tingsrätt ut ett mail till bl.a. Göteborgs tingsrätt där man gjorde oss uppmärksam på att sådana mail med bifogad scientologibibel skickats till flera domstolar. Scientologibibeln bedömdes då vara upphovsrättsligt skyddad och alltså inte skulle lämnas ut om någon begärde det.

Den 21 september 2015 [*rätteligen den 18 september 2015, JO:s anm.*] kom ytterligare ett mail med bilaga där det angavs att bilagan innehöll scientologibibeln. Tingsrätten, i det här fallet undertecknad, öppnade då aldrig filen. När den strax därpå begärdes ut, cirka fem gånger, sekretessbelade tingsrätten, dvs. undertecknad, filen utan att dessförinnan öppna den för att se efter vad den innehöll.

Min bedömning är att jag inte borde ha godtagit avsändarens uppgift om vad filen innehöll utan låtit öppna den för att kontrollera dess innehåll.

EE uppgav att tingsrätten anslöt sig till de bedömningar och ståndpunkter som AA hade fört fram och hade inget mer att tillägga.

Kammarrätten (kammarrättspresidenten FF) lämnade följande remissvar:

Begäran

GG begärde den 18 september 2015 hos Göteborgs tingsrätt att få ta del av bl.a. ett e-postmeddelande och bilagan till detta som tidigare samma dag skickats till tingsrätten från hans e-postadress. I e-postmeddelandet uppgav han att han meddelats förbud vid vite mot att vidta någon åtgärd som innebar fortsatt intrång i vissa handlingar, kända som scientologibibeln. GG uppgav vidare att bilagan till e-postmeddelandet innehöll just det material som förbudet omfattade.

Tingsrätten beslutade den 21 september 2015 att inte lämna ut bilagan. Som skäl för beslutet angavs att bilagan omfattades av sekretess enligt 31 kap. 23 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400, OSL).

GG överklagade tingsrättens beslut till kammarrätten. Han yrkade i första hand att kammarrätten skulle upphäva tingsrättens beslut och återförvisa ärendet till tingsrätten för ny behandling. Som grund för förstahandsyrkandet angav han att tingsrättens sekretessprövning inte mötte minimikraven i sekretesslagen och förvaltningslagen och därför måste göras om. I andra hand yrkade han att kammarrätten skulle bestämma att bilagan skulle lämnas ut, eftersom den inte omfattades av sekretess.

Kammarrättens handläggning och sekretessprövning

I fråga om kammarrättens handläggning och sekretessprövning hänvisas till den redogörelse som berörda befattningshavare har lämnat, se nedan under rubriken "Berörda befattningshavares synpunkter". Härutöver noteras följande.

GG:s överklagande av tingsrättens beslut kom in till kammarrätten den 22 september 2015. Till överklagandet fogades det överklagade beslutet, en kopia av den ursprungliga begäran om att få ta del av e-postmeddelandet och bilagan till detta. Vidare översändes ytterligare fyra beslut, som med stöd av 31 kap. 23 § OSL fattats av tingsrätten under 2015, vilka avsåg sekretess för bilagor till e-postmeddelanden.

Enligt överenskommelse mellan tingsrätten och kammarrätten bifogades inte någon kopia av sekretesshandlingarna. Enligt uppgifter från den avdelning i kammarrätten som handlagt målet grundades det ställningstagandet på att handlingarna begärts ut av samma person som gett in dem och att denna person redogjort för handlingarnas innehåll. Kammarrätten satte därvid tilltro till vad GG anfört om innehållet i handlingarna, dvs. att bilagan till det av honom insända e-postmeddelandet innehöll den s.k. scientologibibeln.

Frågan om utlämnande av scientologibibeln har tidigare varit föremål för prövning i domstol. Högsta förvaltningsdomstolen uttalade i domar den 1 juli 2015 i mål nr 3377-15 och 3405-15 att handlingarna omfattades av sekretess enligt 31 kap. 23 § OSL. Kammarrätten gjorde i det nu aktuella målet inte någon annan bedömning, vilket angavs i skälen för kammarrättens avgörande.

Berörda befattningshavares synpunkter

Berörda befattningshavare, kammarrättsråden BB, CC och DD, som avgjort målet, har angett följande.

GG gav den 18 september 2015 in ett e-postmeddelande till Göteborgs tingsrätt. Till meddelandet var en bilaga fogad, som förespeglades innehålla den s.k. Scientologibibeln. Samtidigt begärde GG att få ta del av bilagan.

När någon ger in en handling till en myndighet och därvid uppger vad handlingen innehåller finns det inte någon anledning att ifrågasätta denna beskrivning när samma person begär att få handlingen utlämnad till sig.

Det står klart att sekretess gäller för den s.k. Scientologibibeln i dess helhet. I sitt överklagande till kammarrätten gjorde GG inte gällande att tingsrättens utgångspunkt att det var fråga om den s.k. Scientologibibeln var felaktig. Kammarrätten fann därför inte någon anledning att granska den aktuella handlingen, utan avlog överklagandet med hänvisning till 31 kap. 23 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) och Högsta förvaltningsdomstolens domar den 1 juli 2015 i mål nr 3377-15 och 3405-15.

Det var först sedan kammarrätten hade dömt i målet som GG uttalade sig om handlingens verkliga innehåll. Det noteras att Högsta förvaltningsdomstolen trots detta inte meddelade prövningstillstånd.

Oavsett hur man väljer att se på kammarrättens handläggning kan det konstateras att GG inte har lidit någon rättsförlust. Han har vetat vad han gav in för handling, eftersom det skedde elektroniskt har han haft kvar en identisk version och även om denna till äventyrs skulle ha förekommit har det inte varit något problem för honom att när som helst åter kunna ta del av innehållet i såväl tryckfrihetsförordningen som yttrandefrihetsgrundlagen.

Kammarrättens bedömning

Kammarrätten har i det aktuella målet meddelat dom utan att begära in de sekretesshandlingar målet gällde. I efterhand kan konstateras att kammarrättens bedömning hade blivit en annan om domstolen inte godtagit klagandens egna uppgifter och tingsrättens underlag utan begärt in och tagit del av bilagan till e-postmeddelandet. Det som ska bedömas är emellertid de omständigheter som förelåg vid tidpunkten för prövningen.

Den fråga som kan övervägas är om målet vid avgörandet varit så utrett som dess beskaffenhet krävt, 8 § förvaltningsprocesslagen (1971:291, FPL), och även i övrigt handlagts på ett godtagbart sätt. Officialprincipen sträcker sig olika långt i olika typer av mål. Hur principen närmare tillämpas avgörs av processföremålets natur och partsförhållandena. Officialprincipen syftar inte till att varje förhållande i ett mål måste vara fullständigt utrett innan målet avgörs. Däremot ska målet vara så utrett att det kan avgöras på ett godtagbart sätt.¹

I mål om rätt att ta del av allmän handling tar kammarrätten i varje enskilt fall ställning till om sekretesshandlingarna ska begäras in eller inte. Exempel på fall när sekretesshandlingar inte begärs in är när det är fråga om omfattande material och delar av detta är tillräckligt som underlag för att kunna fatta beslut eller när det klart framgår vad materialet innehåller och denna beskrivning i förening med det överklagade beslutet är tillräckligt för att fatta beslut. Målet anses då vara så utrett som dess beskaffenhet kräver. I det aktuella målet rörde frågan dessutom en sekretessbestämmelse, 31 kap. 23 § OSL, som är konstruerad så att sekretess i förekommande fall gäller hela den ifrågavarande handlingen. Någon

---

¹ Jfr Bertil Wennergren, Ulrik von Essen, Förvaltningsprocesslagen, http://zeteo.wolterskluwer.se/document/fplkomm_fpl1971291?anchor=xfplkom mq1971q291_8_px.

sekretessprövning i bemärkelsen prövning av om t.ex. delar av materialet skulle kunna lämnas ut blir således inte aktuell vid tillämpning av denna paragraf.

I normalfallet inbegriper ett mål om rätten att ta del av allmän handling att en part begär ut en inkommen eller upprättad handling från en myndighet, får avslag på sin begäran och överklagar avslagsbeslutet. Kammarrätten har i dessa fall att göra en självständig bedömning av sekretessfrågan. I regel innefattar det en genomgång av sekretessmaterialet och därefter ett ställningstagande till om det antingen ska lämnas ut eller även fortsättningsvis omfattas av sekretess.

I det nu aktuella målet var utgångspunkten att sekretessmaterialet getts in av samma person som begärt ut det, GG. Samma person lämnade även uppgifter om vad materialet innehöll.

Som framgår ovan var det kammarrättens bedömning att det inte fanns skäl att ifrågasätta uppgifternas sanningshalt. Ytterligare utredning bedömdes därmed inte nödvändig. Det bedömdes inte heller att den enskilde skulle drabbas, eftersom denne själv redan hade kännedom om materialet. Som nämnts kan noteras att det aktuella målet överklagades till Högsta förvaltningsdomstolen, som inte meddelade prövningstillstånd och att kammarrättens avgörande därmed står fast.

Tryckfrihetsförordningen skyddar rätten att, för att främja ett fritt meningsutbyte och en allsidig upplysning, ta del av allmänna handlingar som inte omfattas av sekretess. Det är uppenbart att GG:s begäran hade ett annat syfte och att det handlat om något som närmast kan beskrivas som ett ”practical joke”. Hans begäran och överklaganden har tagit flera myndigheters resurser i anspråk. Dessa resurser hade i stället kunnat användas till det som har reell betydelse för de enskilda som berörs av olika beslut och åtgärder i offentlig eller annan verksamhet. Det har tidigare ansetts att en begäran som inneburit ett sådant nyttjande av offentlighetsprincipen inte är en begäran som motiverar prövning enligt tryckfrihetsförordningens och OSL:s bestämmelser. Kammarrätten anser, framför allt mot bakgrund av de allt större möjligheter som teknikutvecklingen för med sig, att det är av stor vikt för en effektiv och rättssäker prövning att hålla fast vid detta synsätt.

Det förtjänar också att upprepas att GG, som tidigare förekommit i liknande mål i domstol, genom kammarrättens handläggning inte har lidit någon rättsförlust. Sammanfattningsvis anser kammarrätten att det aktuella målet vid tidpunkten för avgörandet får anses ha varit så utrett som dess beskaffenhet, utifrån processföremålet, partsförhållandena och omständigheterna i det enskilda fallet motiverat. Anmälan till JO motiverar i detta fall inte några ytterligare synpunkter.

Rättslig reglering

Grundläggande regler om allmänna handlingars offentlighet finns i 2 kap. tryckfrihetsförordningen, TF. Enligt dessa regler har var och en rätt att ta del av en handling som förvaras hos en myndighet om den är inkommen till myndigheten eller upprättad där, förutsatt att handlingen inte omfattas av sekretess (den s.k. offentlighetsprincipen).

Av 2 kap. 1 § TF framgår att offentlighetsprincipens syfte är att främja ett fritt meningsutbyte och en allsidig upplysning. Denna ändamålsbeskrivning kan inte läggas till grund för någon begränsning av offentlighetsprincipens räckvidd. Reglerna om allmänna handlingars offentlighet ska tillämpas strikt formellt utan beaktande av vilket ändamål som reglernas tillämpning i det enskilda fallet kan tänkas främja eller inte främja. En myndighet kan med andra ord aldrig vägra lämna ut en handling med motiveringen att den inte kan se att utlämnandet

skulle främja ett fritt meningsutbyte eller en allsidig upplysning. (Se Axberger, Yttrandefrihetsgrundlagarna, 2:a uppl., 2014, s. 190.)

Enligt 31 kap. 23 § första stycket OSL gäller sekretess för uppgift i ett upphovsrättsligt skyddat verk som inte kan antas sakna kommersiellt intresse, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att rättighetshavaren lider skada och

1. det av särskild anledning kan antas att verket inte tidigare har offentliggjorts i den mening som avses i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk,
2. det av särskild anledning kan antas att verket har kommit in till myndigheten utan rättighetshavarens samtycke, och
3. ett röjande av uppgiften innebär ett upphovsrättsligt förfogande.

I bestämmelsens andra stycke står att vid tillämpningen av första stycket ska ett verk som har tillhandahållits enligt 2 kap. TF eller har lämnats från en myndighet till en annan inte därigenom anses offentliggjort.

Enligt 8 § första stycket förvaltningsprocesslagen (1971:291), FPL, ska en förvaltningsdomstol se till att ett mål blir så utrett som dess beskaffenhet kräver. Härav framgår att domstolen har ansvaret för att mål blir tillfredsställande utredda, den s.k. officialprincipen.

Bedömning

Av utredningen framgår att tingsrätten fattade sitt beslut i utlämnandefrågan utan att ha öppnat den e-postbilaga som begärdes ut. Som AA själv har angett borde han ha tagit del av handlingarna för att kontrollera dess innehåll. AA förtjänar kritik för att han underlät att göra det.

Vidare framgår att kammarrätten meddelade sin dom utan att begära in de handlingar som målet gällde. Frågan är om kammarrätten har fullgjort sitt utredningsansvar.

Målet i kammarrätten gällde om innehållet i en allmän handling hos tingsrätten i form av en e-postbilaga kunde lämnas ut. Kammarrätten skulle därför pröva om sekretess gällde för uppgifterna i bilagan.

Kammarrätten har vid sin prövning hänvisat till 31 kap. 23 § OSL, som är tillämplig för upphovsrättsligt skyddade verk. Bedömningen av om sekretess gäller enligt nämnda bestämmelse måste alltså ske med utgångspunkt i den handling som efterfrågas och förutsätter därför att domstolen tar del av innehållet i handlingen. Detta gäller oavsett om handlingen ges in av samma person som begär ut den och oavsett om denne uppger vad materialet innehåller.

För att kunna göra en sådan självständig bedömning av innehållet i den handling som GG begärde ut, borde kammarrättsråden BB, CC och DD ha

begärt in bilagan från tingsrätten och därefter bildat sig en egen uppfattning om bilagans innehåll. De förtjänar kritik för sin underlåtenhet i detta avseende.

Kammarrätten har i sitt remissvar uppgett att den enskilde hade ett annat syfte med sin begäran om handlingsutlämnande än det som anges i 2 kap. 1 § TF och att en sådan begäran inte är en begäran som motiverar prövning enligt TF:s och OSL:s bestämmelser. Jag vill påpeka att den enskildes syfte med en begäran om att få del av en allmän handling inte får påverka hur en domstol eller en myndighet handlägger hans eller hennes begäran.

Ärendet avslutas.